

УДК 316:378.4/.6-057.87

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2020-1\(59\)-7](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2020-1(59)-7)

Тетяна НЕЛЬГА

кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін та соціальної роботи, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», вул. Фрометівська, 2, м. Київ, Україна, 03039

ORCID: 0000-0001-8794-0211

Tetyana NELHA

Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor at the Department of Social Disciplines and Social Work, Interregional Academy of Personnel Management, 2 Frometivska str., Kyiv, Ukraine, 03039

ORCID: 0000-0001-8794-0211

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ У ПРИЗМІ ДЕРЖАВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ (СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ)

THE PROBLEM OF MOTIVATION OF STUDENTS IN THE PRISM OF THE STATE EDUCATION POLICY (SOCIOLOGICAL ANALYSIS)

Стаття побудована на результатах соціологічного дослідження, проведеного автором у листопаді 2020 року в Міжрегіональній Академії управління персоналом. Аналізується мотивація навчання студентів, ставлення до різних аспектів студентського життя та плани на майбутнє.

Зроблено висновок, що учні мають високу мотивацію до навчання, позитивно оцінюють як сам процес навчання, так і стосунки з викладачами та один з одним. Вони також загалом задоволені вибором майбутньої професії та навчального закладу, а також орієнтовані на професійну реалізацію як у майбутній професії, так і на знаходження себе в інших сферах ринку праці.

Ключові слова: освіта, професія, мотивація, освітня політика.

The article is based on the results of a sociological survey conducted by the author in November 2020 at the Interregional Academy of Personnel Management. The motivation of students' learning, attitude to various aspects of student life and plans for the future are analyzed.

It is concluded that students have a high motivation to learn, positively evaluate both the learning process itself and the relationship with teachers and with each other. They are also generally satisfied with the choice of future profession and educational institution, and students are oriented to realize themselves professionally both in the future profession and to find themselves in other areas of the labor market.

Key words: education, profession, motivation, educational policy.

Питання місця та ролі освіти в житті людини та суспільства ніколи не втрачало своєї актуальності. Освіта як соціальний інститут, а також методи освіти завжди змінювалися відповідно до потреб часу, але її цінність завжди залишалася високою. Крім того, освіта завжди була одним із головних каналів соціальної мобільності у суспільстві, однією із можливостей досягнення життєвого успіху [2].

Проте в масовій свідомості цінність освіти, зокрема вищої, іноді ставиться під сумнів. Особливо в наш час, в час економічної та політичної нестабільності, в епоху трансформації усіх сфер суспільного життя.

Але чи це дійсно так? Чи прагнуть молоді люди до навчання? Чи пов'язують студенти своє професійне майбутнє із спеціальністю, яку вивчають? Чи задоволені вони своїм вибором?

З метою отримання відповіді на ці запитання, а також заради виявлення місця вищої

освіти в системі цінностей студентської молоді у листопаді 2020 року було проведено соціологічне дослідження за участю автора даної публікації. У дослідженні приймали участь студенти 2–5 курсу Міжрегіональної Академії управління персоналом. Усього опитано 33 студента.

Отже, почнемо із вибору спеціальності. На запитання «Що вплинуло на ваше бажання обрати саме цю спеціальність?» більше половини респондентів (66,66%) відповіли «Бажання стати фахівцем у цій галузі» (таблиця 1). На другому місці (33,33%) виявилася престижність професії. Далі з великим відривом йдуть відповіді «Вплив або приклад друзів» (9,09%), «Вплив батьків або родичів» (6,06%), «Сімейна традиція» (3,03%).

При цьому переважна більшість студентів відзначили, що вони задоволені своїм вибором: 42,42% задоволені повністю і 51,51% скоріш задоволені, ніж ні (таблиця 2).

Зовсім незадоволених не виявилось взагалі, а скоріш незадоволених – тільки 3,03%.

Таблиця 1

**Розподіл відповідей на запитання:
«Що вплинуло на ваше бажання обрати
саме цю спеціальність?», %**
(респондентам було дозволено обирати
декілька варіантів)

Бажання стати фахівцем у цій галузі	66,66
Вплив батьків або родичів	6,06
Вплив або приклад друзів	9,09
Сімейна традиція	3,03
Реклама	0
Престижність професії	33,33

З цього можна зробити висновок, що орієнтація на конкретну спеціальність є домінуючим мотивом при виборі майбутнього фаху.

Таблиця 2

**Розподіл відповідей на запитання:
«Чи задоволені ви своїм вибором?», %**

Повністю задоволений	42,42
Скоріш задоволений, ніж ні	51,51
Скоріш незадоволений	3,03
Зовсім незадоволений	0
Важко відповісти	3,03

Також респондентам було запропоновано відповісти на питання «Що вплинуло на ваше бажання обрати саме цей навчальний заклад?» (таблиця 3). Як видно з таблиці, на першому місці стоїть відповідь «Територіальне розташування навчального закладу» (45,45%). Так, це, мабуть, важливий фактор, проте тільки чверть респондентів відзначили цю позицію як єдину причину. На другому місці (30,30%) – відповідь «Доступна плата за навчання», на третьому – «Бажання отримати якісні знання» (24,24%). Третина респондентів (21,21%) обрали даний навчальний заклад, оскільки вважають його престижним. Далі

Таблиця 3

**Розподіл відповідей на запитання:
«Що вплинуло на ваше бажання обрати
саме цей навчальний заклад?», %**
(респондентам було дозволено обирати
декілька варіантів)

Бажання отримати якісні знання	24,24
Вплив батьків або родичів	6,06
Вплив або приклад друзів	12,12
Територіальне розташування навчального закладу	45,45
Престижність навчального закладу	21,21
Доступна плата за навчання	30,30
Реклама	9,09

з помітним відривом ідуть відповіді: «Вплив або приклад друзів» (12,12%), «Реклама» (9,09%) та на останньому місці (6,06%) – «Вплив батьків або родичів».

Таким чином, більшість студентів Міжрегіональної Академії управління персоналом вважають свій навчальний заклад достатньо престижним, з доступною оплатою за навчання і можливістю отримати якісні знання.

Ще одна проблема, яка цікавила дослідників, – питання про те, наскільки цікаво студентам вчитися і наскільки легко (або навпаки) їм дається навчання у вищому навчальному закладі у порівнянні зі школою.

Так, на питання «Наскільки цікаво вам вчитися?» переважна більшість респондентів (87,87%) дали позитивну відповідь. 9,09% респондентів зізналися, що вчитися їм не дуже цікаво, і тільки 3,03% обрали варіант відповіді «Важко відповісти». І жоден респондент не обрав відповідь «Зовсім не цікаво».

На питання «Оцініть, будь-ласка, наскільки легко/важко дається вам навчання у порівнянні з навчанням у школі?» розподіл відповідей виявився таким: більше половини респондентів (60,60%) відповіли, що у вищому навчальному закладі їм вчитися легше, ніж у середній школі, 18,18% зізналися, що їм вчитися складніше, 6,06% обрали відповідь «Так само, як у школі», а у 15,15% студентів виникли труднощі з такою оцінкою.

Одним із центральних моментів дослідження ставлення студентів до навчання було питання мотивації. На запитання «Що найбільше вам мотивує у процесі навчання?» (таблиця 4) були отримані цікаві відповіді. Так, переважна більшість студентів (87,87%) обрали варіант «Інтерес до обраної спеціальності». На другому місці (30,30%) – «Вміння викладачів цікаво та доступно подати матеріал». Третє місце займають дві відповіді: «Бажання отримати диплом» та «Бажання спілкуватися з іншими студентами» (по 21,21%). Далі ідуть відповіді: «Бажання уникнути служби в армії» – 12,12% (тут слід зауважити, що жоден респондент не обрав цей мотив як єдиний для навчання), «Цікаве студентське життя» – 9,09%, «Тиск батьків або родичів» – 6,06% (цей мотив також у жодного респондента не був єдиним). Тільки 3,03% респондентів було важко відповісти на це запитання. Ті, хто обрав варіант «Інше», вказували бажання самореалізації або бажання отримати професійний досвід.

Таким чином, найвищий показник – інтерес до обраної спеціальності – в цілому підтверджує попередні висновки про бажання стати фахівцем саме в обраній галузі як один

з головних мотивів навчання. Майже третина респондентів відзначила високий рівень педагогічної кваліфікації викладачів МАУП. Що стосується досить високого відсотку тих, хто бажає просто отримати диплом, то це можна пояснити різними причинами. По-перше, вища освіта була і залишається соціальною цінністю, тобто тим, що дає людині не тільки професію, але й соціальний статус. І по-друге, не всі випускники вищих навчальних закладів планують працювати саме за отриманою спеціальністю. А от властиве молодості бажання жити цікавим студентським життям і бажання спілкуватися з іншими студентами виявилось додатковим позитивним бонусом навчання в академії, адже серед наших респондентів не виявилось тих, хто обрав би тільки ці позиції.

Таблиця 4

**Розподіл відповідей на запитання:
«Що найбільше вас мотивує у процесі
навчання?», %**
(респондентам було дозволено обирати
декілька варіантів)

Інтерес до обраної спеціальності	87,89
Вміння викладачів цікаво та доступно подати матеріал	30,30
Цікаве студентське життя	9,09
Бажання отримати диплом	21,21
Тиск батьків або родичів	6,06
Бажання уникнути служби в армії	12,12
Бажання спілкуватися з іншими студентами	21,21
Інше	9,09
Важко відповісти	3,03

Один із важливих показників ставлення до навчання – відвідування студентами лекційних та семінарських занять. Тому респондентам було задане питання про те, чи пропускають вони заняття. Відповіді були такими: третина студентів (33,33%) відповіли, що занять не пропускають. Ще третина (30,30%) вказали, що пропускають, але рідко. 27,27% респондентів відзначили, що іноді пропускають заняття, і 9,09% зізналися, що пропускають часто.

А серед причин пропусків (при відповіді на це запитання респонденти могли обрати декілька варіантів відповідей) на першому місці (42,42%) виявилася поважна причина – хвороба. Виявилось, що 36,36% наших респондентів працюють, і заняття пропускають через ускладнення поєднувати роботу з навчанням. Ще 15,15% студентів чесно зізналися, що «Іноді просто не хочу йти на заняття», і 9,09% поскаржилися на проблеми з транспортом.

Далі респондентам було запропоновано оцінити ступінь своєї задоволеності різними сторонами студентського життя (таблиця 5).

Як видно з таблиці, більше половини студентів (63,63%) в цілому задоволені доступністю викладання матеріалу викладачами, і ще 18,18% задоволені повністю. Такий результат в цілому підтверджує один з попередніх висновків про те, що переважній більшості цікаво вчитися. До того ж більшість студентів задоволені своїми відносинами з викладачами: половина (51,51%) задоволених повністю, і 39,39% задоволені в цілому. Також студенти в цілому задоволені своїми взаємовідносинами з одногрупниками: 57,57% та 36,36% відповідно задоволених повністю та задоволених в цілому. До графіку занять також не виявлено особливих претензій: 48,48% задоволені в цілому, 39,39% задоволених повністю, і 9,09% обрали позицію «3». Хоча, слід зауважити, що графік занять в академії не має принципових відмінностей від графіку занять в інших вищих навчальних закладах.

Що ж стосується наступних позицій – «Суспільна діяльність», «Організація дозвілля», «Організація харчування на території навчального закладу», «Спортивне життя» та «Культурне життя», то тут ми бачимо достатньо високий відсоток незадоволених, який навіть перевищує відсоток задоволених (наприклад, 24,24% незадоволених суспільною діяльністю у навчальному закладі проти 18,18% задоволених). Ще більше респондентів незадоволені спортивним життям (27,27% сумарно) та культурним життям (24,24% сумарно). На нашу думку, це пояснюється тим, що дослідження проводилося в період карантину, коли студенти часто знаходилися на дистанційному навчанні, і з цієї об'єктивної причини не мали можливості жити повноцінним культурним, спортивним та суспільним життям.

Також респондентів просили оцінити, чи пов'язують вони наявність вищої освіти з можливістю досягнення життєвого успіху. Тут відповіді розподілилися наступним чином: 42,42% респондентів дали відповідь «Так», 48,48% – «Частково», і тільки 9,09% відповіли «Ні».

Ще одне питання у дослідженні стосувалося гіпотетичного повторного вибору (таблиця 6). Як видно з таблиці, близько половини студентів (45,45%) у разі можливості повторного вибору обрали б той самий навчальний заклад і ту ж спеціальність. На нашу думку, це достатньо високий рівень задоволеності навчанням в академії та його якістю. 15,15% обрали б таку ж спеціальність,

Таблиця 5

Розподіл відповідей на запитання: «Оцініть, будь-ласка, ступінь вашої задоволеності наступними сторонами вашого студентського життя», %
(відповідь давалася по кожній позиції за 5-ти бальною шкалою, де 1 означає «зовсім незадоволений», а 5 – «повністю задоволений»)

	1	2	3	4	5	Важко відповісти
Доступність викладання матеріалу	0	3,03	15,15	63,63	18,18	0
Взаємовідносини з викладачами	0		9,09	39,39	51,51	0
Взаємовідносини з одногрупниками	0	3,03	3,03	36,36	57,57	0
Графік занять	0	3,03	9,09	48,48	39,39	0
Суспільна діяльність	3,03	24,24	24,24	18,18	18,18	0
Організація дозвілля	6,06	6,06	21,21	27,27	6,06	9,09
Організація харчування на території навчального закладу	6,06	15,15	15,15	12,12	45,45	6,06
Спортивне життя	12,12	15,15	21,21	18,18	6,06	9,09
Культурне життя	12,12	12,12	15,15	27,27	30,30	3,03

але в іншому навчальному закладі, 12,12% змінили б і спеціальність, і навчальний заклад, тільки 6,06% студентів готові б були змінити спеціальність в тому ж навчальному закладі. Зауважимо, що у наших респондентів не було досвіду навчання в інших вишах. І ми бачимо 6,06% розчарованих студентів, які не впевнені, що їм взагалі потрібна вища освіта. І ще 15,15% респондентам було важко відповісти на це запитання.

Таблиця 6

Розподіл відповідей на запитання: «Якби у вас була можливість повторного вибору, що б ви зробили?», %

Обрав би той самий навчальний заклад і ту ж спеціальність	45,45
Обрав би той самий навчальний заклад, але інший факультет (спеціальність)	6,06
Обрав би таку ж спеціальність, але в іншому навчальному закладі	15,15
Обрав би іншу спеціальність та інший навчальний заклад	12,12
Я не впевнений, що мені взагалі потрібна вища освіта	6,06
Важко відповісти	15,15

Нарешті, респондентам було запропоновано оцінити перспективи свого майбутнього працевлаштування (таблиця 7).

Тут ми спостерігаємо певний песимізм: менше половини (45,45%) студентів «думають, що знайдуть роботу за фахом», а 27,27% «не впевнені, що будуть працювати за фахом». На нашу думку, такі показники пов'язані,

Таблиця 7

Розподіл відповідей на запитання: «Як ви оцінюєте перспективи майбутнього працевлаштування?», %

Думаю, що знайду роботу за фахом	45,45
Не впевнений, що буду працювати за фахом	27,27
Буду шукати роботу, але не за фахом	6,06
Планую зайнятися підприємницькою діяльністю	9,09
Не збираюся працювати	0
Я ще не визначився	6,06
Інше	6,06

в першу чергу, з дефіцитом робочих місць на ринку праці, про що студенти, звісно, знають, а не з небажанням працювати за фахом. Адже інтерес до обраної спеціальності, як ми бачимо, високий. Невелика кількість студентів (6,06%) планують шукати роботу, але не за фахом, ще 9,09% планують зайнятися підприємницькою діяльністю, 6,06% зізналися, що ще не визначилися. Позитивним моментом є те, що жоден з респондентів не обрав позицію «Не збираюся працювати».

Таким чином, наше дослідження довело, що студенти мають високу мотивацію до навчання, позитивно оцінюють як сам процес навчання, так і взаємовідносини з викладачами та одне з одним. Вибором як майбутньої професії та навчального закладу також в цілому задоволені. Нарешті, студенти орієнтовані професійно реалізувати себе як у майбутній професії, так і знайти себе в інших галузях на ринку праці.

Література:

1. Нельга Т.О. Вища освіта як життєва цінність та умова професійної самореалізації. *Модернізація системи вищої освіти: соціальна цінність і вартість для України* : Монографія / Серія «Модернізація вищої освіти: світоглядно-педагогічні проблеми». Київ : 2007. 257 с.
2. Нельга Т.О. Соціально-економічна адаптація студента та молодого спеціаліста в період формування ринкових відносин. *Вища освіта України: методологічні та соціально-виховні проблеми модернізації*. Київ-Запоріжжя, 2002.

References:

- 1.Nelha, T.O. (2007) Vyshcha osvita yak zhyttieva tsinnist ta umova profesiinoi samorealizatsii [Higher education as a vital value and a condition of professional self-realization]. *Modernizatsiia systemy vyshchoi osvity: sotsialna tsinnist i vartist dlia Ukrainy* : Monohrafiia / Seriiia «Modernizatsiia vyshchoi osvity: svitohliadno-pedahohichni problemy». Kyiv [in Ukrainian].
- 2.Nelha, T.O. (2002) Sotsialno-ekonomichna adaptatsiia studenta ta molodoho spetsialista v period formuvannia rynkovykh vidnosyn [Socio-economic adaptation of a student and a young specialist in the period of formation of market relations]. *Vyshcha osvita Ukrainy: metodolohichni ta sotsialno-vykhovni problemy modernizatsii*. Kyiv-Zaporizhzhia [in Ukrainian].